

Gabriel Gorodetsky (Ed.); *Russia between East and West: Russian Foreign Policy on the Threshold of the Twenty-First Century*; Frank Cass, (London: Portland, 2003); pp.210.

تنشی که روسیه در رابطه با زیرسازی و بنیاد هویت جدیدش با آن مواجه است بطور مستقیم از سیاست خارجی این کشور ناشی می‌شود. تلاش برای پیشبرد سیاست خارجی روسیه بر بازیابی هویت و تلاش در جهت تطبیق منافع ملی با موجودیت جدید سیاسی-اجتماعی روسیه مؤثر بوده و منعکس می‌گردد. این روند به واسطه اضطرارها و قیود حاصل از مقتضیات یک نظم نوین جهانی جاری که نیروهای متناقضی چون جهانی شدن، منطقه‌گرایی و یکجانبه‌گرایی ایالات متحده که به نظر می‌رسد حکمفرماست تا حدودی متوقف گردیده است. گرایش رایج پیش از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ در این راستا بود که روسیه به عنوان یک ملیت جهان‌سومی مطرح گردد و نیز به عنوان یک بازیگر اصلی در صحنه بین‌المللی محسوب نشود. بدبینی راجع به ظرفیتهای روسیه از شکست‌های ذاتی و جدی نظام، که طی فروپاشی اتحاد شوروی و انتقال دشوار و سخت از نظام کمونیسم ظاهر گشت ناشی می‌شد.

کتاب روسیه بین شرق و غرب: سیاست خارجی روسیه در آستانه قرن ۲۱، به بررسی وضعیت روسیه ۱۲ سال پس از فروپاشی اتحاد شوروی می‌پردازد و در پنج

قدرت بزرگ در آغاز قرن ۲۱ را مطالعه مفصل جداگانه ابعاد گوناگون موقعیت این می‌نماید. کتاب مذکور در ابتدا عناوین سازمانها، نهادها، پیمانها، موافقتنامه‌ها و اصطلاحات سیاسی و اقتصادی که در متن آمده را ذکر کرده و مخفف آنها را در مقابل به نظر خواننده می‌رساند. پس از مقدمه‌ای کامل متن اصلی کتاب در پنج فصل بدین ترتیب آغاز می‌گردد:

فصل اول: قدرتی بزرگ در تطور و مواجهه با جهانی شدن

در این فصل پنج مقاله از پنج نویسنده مختلف در ارتباط با موضوع بالاگردآوری شده و بطور مستقیم چگونگی برخورد روسیه با پدیده جهانی شدن در عین حفظ هویت ملی روسیه مطالعه می‌گردد. عناوین پنج مقاله حاوی فصل اول عبارتند از:

- روسیه نوین و نظم نوین جهانی؛
- سکولاریسم سیاست خارجی روسیه در زمان حاکمیت پوتین بر این کشور؛
- تحول و تطور دکترین نظامی روسیه پس از رویدادهای جدید در چین و کوزوو؛
- بعداز امپراتوری: هویت جدید بین‌المللی و نوظهور روسیه؛
- سیاست خارجی پوتین بعداز ۱۱ سپتامبر: افراطی یا انقلابی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مجله مطالعات علوم انسانی

فصل دوم: مسیر روسیه در اروپا

مقالات فصل دوم دارای این عناوین هستند:

- روسیه و گسترش دوگانه اروپا؛
- جایگاه روسیه در دفاع اروپایی؛
- ابهام در استراتژی روسیه در حوزه‌ای از حضور تاکتیکی بدون دعوت از آمریکا.

فصل سوم: گذرگاه شمالی روسیه

- این فصل شامل دو مقاله با عناوین زیر می‌باشد:
- فرصت‌ها و چالش‌های پیش روی روسیه در منطقه نوردیک - بالتیک؛
- اروپای شمالی: بافتهای جدیدی از روابط روسیه.

فصل چهارم: کشورهای رده جنوبی، کشورهای خاورمیانه و روسیه

- عناوین چهار مقاله این فصل به شرح ذیل می‌باشند:
- سیاست روسیه در جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع در زمان حاکمیت پوتین؛
- بُعد امنیتی سیاست روسیه در آسیای مرکزی جنوبی؛
- نقش اسلام در روابط روسیه با آسیای مرکزی؛
- روسیه در خاورمیانه در دوران یلتسین و پیش از آن؛

فصل پنجم: نگاه دوباره به شرق دور

- فصل آخر کتاب شامل دو مقاله با عناوین زیر در رابطه با شرق دور و سیاستی جدید در مورد آن می‌باشد:

- روسیه بین اروپا و آسیا: منظرهایی از سیاستهای روسیه؛
- سیاست خارجی پوتین: تحول و تطور در شرق.

- در بخشی از کتاب روسیه بین شرق و غرب: سیاست خارجی روسیه در آستانه قرن ۲۱ با توجه به اینکه واقعیت‌ها گویای وجود قدرتهای مطرح دیگری (چون اتحادیه اروپا - ژاپن - آلمان - روسیه) در قرن ۲۱ هستند حاکمیت نظام یک قطبی را دیدگاهی انتزاعی می‌شمارد. برای توضیح بیشتر وجهی از منظر کتاب مذکور در مورد دیدگاه فوق در صفحه ۴ کتاب روسیه بین شرق و غرب: سیاست خارجی روسیه در آستانه قرن ۲۱ می‌خوانیم:

«وجود نظام چندقطبی یک واقعیت است، در واقع، نظام چندقطبی در دوران نظام دوقطبی نیز وجود داشت، اما در آن زمان تمامی تنوع توسعهٔ مناسبات، فعالیت‌ها و سازمانهای بین‌المللی در «درجه و سطح» روابط بین دو بلوک سیاسی - نظامی اصلی و رهبران‌شان خلاصه می‌شد. به محض محو شدن نظام دوقطبی از موقعیت سیاسی جهانی، نقش منافع ملی اهمیت جدید و قابل توجهی کسب نمود. بسیاری از کشورها به ساختارهایی تعلق دارند که وجود و دوامشان از طریق منطق مواجههٔ بین دو بلوک وضع شده بود، منطقی که غیرعادی و بسیار غیرقابل انعطاف طی بیش از چهار دهه حکمفرما بود. آثار جزئی و سایه‌های گذشته بتدریج رهبری را به سایش، فساد و تحلیل ابرقدرت شرق رهنمون شدند. بدین جهت، دیگر امکان نداشت همچنان منافع ملی در چارچوب یک بلوک به تنهایی تعریف گردد. این موضوع به‌ویژه برای شماری از دولت‌ها از جمله روسیه صادق بود.»

نظام دوقطبی قبل از هر چیز به‌واسطهٔ عوامل اقتصادی، سیاسی و نظامی و به همان نسبت تنوع فرهنگی جهانی ایجاد شد. آن تنوع فرهنگی که بیشتر با شهروندی گره خورده و مربوط است تا ویژگی‌های یک قطب».

لازم به ذکر است مطالعهٔ کتاب روسیه بین شرق و غرب: سیاست خارجی روسیه در آستانه قرن ۲۱ نه تنها برای محققان و متخصصان مسایل روسیه نیز برای افرادی که مسایل سیاسی - اقتصادی اروپا و آمریکا را دنبال می‌کنند بسیار ضروری و مفید می‌باشد. بخش آخر کتاب روسیه بین شرق و غرب: سیاست خارجی روسیه در آستانه قرن ۲۱ مشتمل بر ضمیمه‌ای خواندنی است که به طور مشروح به توضیح برخی نکات مندرج در متن کتاب پرداخته است.